Landets ældste kirke revnede

Tamdrup kirkes klokke var ved at styrte ned - restaurering for 1,2 mill. kr. markeres med festgudstjeneste i morgen

I mere end 900 år har Tamdrup kirke knejset fra sin bakketop 100 meter over havoverfladen og kunnet ses videnom. Men kirken har ikke været bygget på klippegrund. De sidste år har en stræbepille i hovedskibets sydvestlige hjørne forskubbet sig, og der måtte en understøttelse til for at sikre kirkens sydlige del mod at skride. Desuden viste 500 gamle egebjælker i tårnet sig at være angrebet af råd i en grad, så man ikke turde lade kirkeklokken lyde, før skaderne var udbedret. Nu er kirken sikret for endnu nogle hundrede år, og det markeres ved en festgudstjeneste i morgen.

Tamdrup kirke har man kunnet styre efter i næsten et årtusinde. Selv uden det tårn, som kirken fik for godt 500 år siden, kunne den ses milevidt omkring, men nok ikke i Jelling, hvor det danske riges dåbsattest er placeret. Men i Tamdrup kirke har man egentlig også en slags dåbsattest i form af en runesten som minde om Harald Blåtands barnebarn, Estrid, som efter at være kristnet antog navnet Margarete. I kirkens gyldne alter findes vidnesbyrd om, at det kan være hende og hendes søn, kong Svend Estridsøn, der har bekostet altret.

Solidt var kirken bygget, men i perioder har den været udsat for om ikke vanrøgt så Mangelfuld vedligeholdelse. En synsprotokol fra 1820 fortæller således om en kirke i forfald. Spåntaget var så medtaget, at det regnede ned i kirken, og specielt var det galt i tårnets østlige side. Hvor galt det hele har udviklet sig siden, afsløredes, da man gik i gang med at udbedre skaderne ved stræbepillen i kirkens sydlige del og yderligere ved reparationer af taget, som blev beskadiget ved en storm i vinter.

Skaderne gav sved på panden

Tårnets svære egebjælker var nemlig i tiden siden synet i 1820 blevet så angrebet af råd og murankrene udsat for tæring med efterfølgende revner i murværket som følge, at man i en måned ikke turde ringe med kirkeklokken.

- Situationens alvor kunne nok give sved på panden, siger sognepræst Peter Brøndum med tilslutning fra menighedsrådets formand, tømrermester Hans Madsen, Enner, og kassereren, gårdejer Oluf Houmann, som også er kirkeværge.

Ofret 1,2 mill. på restaurering

Det hele startede med, at en stræbepille mod syd begyndte at hælde væk fra kirkemuren, der fik dybe revner både ind- og udvendigt. Nu havde pillen stået der i over 900 år, men grundlaget må have sat sig særlig kraftigt i den sidste tid. Det blev specialisten, ingeniør Søren Abrahamsen, Århus, som undersøgte jordbundsforholdene og fastslog, at der måtte fortages en kraftig betonunderstøtning.

I samme forbindelse blev han opmærksom på, at murankrene, som bærer egeplankerne i tårnet, var tærede - det forhold har menighedsrådet iøvrigt gennem 15 år gjort opmærksom på. En nærmere undersøgelse inde i tårnet afslørede så, at egebjælkerne, der måler 8x8 tommer, var rådne i enderne. Og forholdet blev yderligere afdækket, da en voldsom storm i vinter løsnede kobberplanerne på det pyramideformede spir. En del af plankerne var dækket med brædder, og da håndværkerne fjernede dem, viste plankerne sig at være så medtagne, at man omgående indstillede klokkeringningen.

Der var simpelthen frygt for, at plankerne skulle bryde sammen og den over 500 år gamle klokke skulle styrte ned gennem tårnet.

Oprindeligt var der regnet med, at restaureringen kunne udføres for 500.000 kr., men reparation af tårntaget kostede alene 158.000 kr., og dertil kommer så udbedring af revner, nyt træværk, ny indvendig tårntrappe, nye korsformede murankre, og at der er foretaget afslibning af kalklag og nykalket, så kirken nu er smukkere, end nogen nulevende kan erindre.

Altsammen har det kostet 1,2 mill. kr., og der er ydet væsentlig støtte fra stiftsmidlerne. Det er der grund til at markere, og det sker ved en festgudstjeneste i morgen kl. 10 med deltagelse af biskop Herluf Eriksen, Århus.

En af landets ældste stenkirker

Tamdrup kirke anses for at være en af de ældste romanske kirker herhjemme - og er måske den ældste. Af landsbykirker er den landets næststørste og overgås kun af Vestervig kirke. Sognepræst Peter Brøndum siger, at det nok kan forekomme mærkværdigt, at Tamdrup kirke fik den størrelse ved opførelsen omkring 1050.Den var ikke som Vestervig del af et kloster - der var end ikke en by på dette sted. I sin tid havde sognepræst Volf en teori om, at Harald Blåtand havde haft indflydelse på kirkebyggeriet.

Tekst: jeffer

Foto: Henry Thuesen

Peter Brøndum mener, at stenkirkens opførelse kan skyldes Harald Blåtands barnebarn Estrid, datter af Svend Tveskæg. Han underbygger det med henvisning til billedberetningerne på kirkens gyldne alter. En række tavler viser et historisk forløb med Harald Blåtands møde med præsten Pope, dennes jernbyrd, som overbeviste den danske konge om at den hvide Krist havde større magt end Odin og Thor, kongens dåb i en balje og ikke mindst de sidste billeder i denne række, hvor man ser Harald Blåtand foran et alter, et ambociborium, fra hvis øverste del ærkebiskop Adalbert taler og hvor man sluttelig ser en mand og kvinde, som »står på den forkerte side *af* hinanden« • altså kvinden til venstre. Det tyder på, at det ikke er et ægtepar, der er tale om - det kan være Estrid, som efter sin kristning fik navnet Margarete, der her står sammen med Svend Estridsøn.

Forøvrigt har udgravninger under kirkegulvet afsløret to huller efter stolper, som i sin tid - måske i en tidligere trækirke - har båret det afbildede alter. At Estrid har haft tilknytning til stedet er helt afgjort. For mange år siden fandtes i tårnrummet den runesten, som nu kan ses til venstre i våbenhuset. Den bærer hendes navn og er nederst forsynet med signaturen SPET.

- Det kan stå for Svend Tveskæg, siger sognepræst Peter Brøndum. - På de mønter, han fik slået, er anført forbogstaverne SPE - T'et kan så stå for hædersbetegnelsen Tveskæg, som ikke bare stod for et tvedelt skæg, men også for klogskab.

- Nu er alt dette teori, som der ikke findes historiske beviser for, understreger Peter Brøndum - men der ligger alligevel sandsynlighed bag den. I korbuen er der afdækket skønne kalkmalerier, som synes at være skabt af den samme kunstner, som har udsmykket Jelling kirke.

I Jelling måtte kalkmalerierne i byzantisk stil nedhugges, fordi revnede mure skulle repareres - så det er kopier, der nu kan ses i Jelling kirke. Men i Tamdrup kirke er malerierne de originale. Det gyldne alter er derimod en kopi. Det originale alter med dets 25 drevne, kobberforgyldte plader har siden 1873 været placeret på Nationalmuseet. De danner resterne af en romansk altertavle - og er muligvis i sin tid bekostet af Margareta og Svend Estridsøn - i nyere tid blev de placeret på prædikestolen, hvorfra de så førtes til Nationalmuseet.

- Men der må være en årsag til, at en så stor kirke opførtes på et sted, hvor der hverken var kloster eller landsby, siger Peter Brøndum. - Det gyldne alter tegner den nære forbindelse til den Harald Blåtand, der gjorde danerne kristne. Og barnebarnets forbindelse med det gyldne alter - og runestenen - viser samme forbindelse. Og så er Tamdrup kirke og Vor Frue kirke i Roskilde næsten ens i deres opbygning og størrelse - der er kun en halv meters forskel på målene. Vor Frue kirke er opført i sidste halvdel af 1000-årene.

Syd for kirken ligger »Bis-gaard Den har i middelalderen hørt under bispestolen - deraf navnet. Men her er der fundet grundmur af en langt ældre bygning og af en vandledning,som er dateret til den danske oldtid. Og dette er grundlaget for en anden teori:

- I Jelling, km. fra Tamdrup, har man ikke kunnet finde rester af en kongsgård. Måske er det Harald Blåtands kongsgård, som gaard» ligger, og måske har hans dåb i træbaljen fundet sted netop her. Det er teori - men på den anden side har fjorden haft en arm ind i området lige syd for »Bisgaard«, så snekkerne har haft lige så let adgang til dette sted som til Jelling, siger Peter Brøndum.

Egnens største seværdighed

Det er først og fremmest det gyldne alter og bygningens skønhed, der har gjort Tamdrup kirke kendt. Ret beset er den mere end 900 år gamle bygning Horsensegnens største historiske seværdighed. Men der gøres egentlig ikke meget ud *af* den i turistsammenhæng. Men en del besøgende kommer der, og de kan i våbenhuset se en forklaring på det gyldne alters billedskildringer. Men egentlig fortjener kirken en skildring ud over den, man kan finde i »Traps Danmark« og Nationalmuseets arkiver.

Den fortjener også *en* yderligere forskning, der måske kan gøre teorier til historisk virkelighed. Hvad gemmer der dig yderligere ved »Bisgaard«, og kan der være nærmere forbindelse mellem Harald Blåtand, hans efterkommere, Tamdrup kirke og »Møgelbjerg« ved Trehøje i Hvirring, få kilometer borte?

Det må være en opgave at løse for de lokale historikere og fagarkæologer.

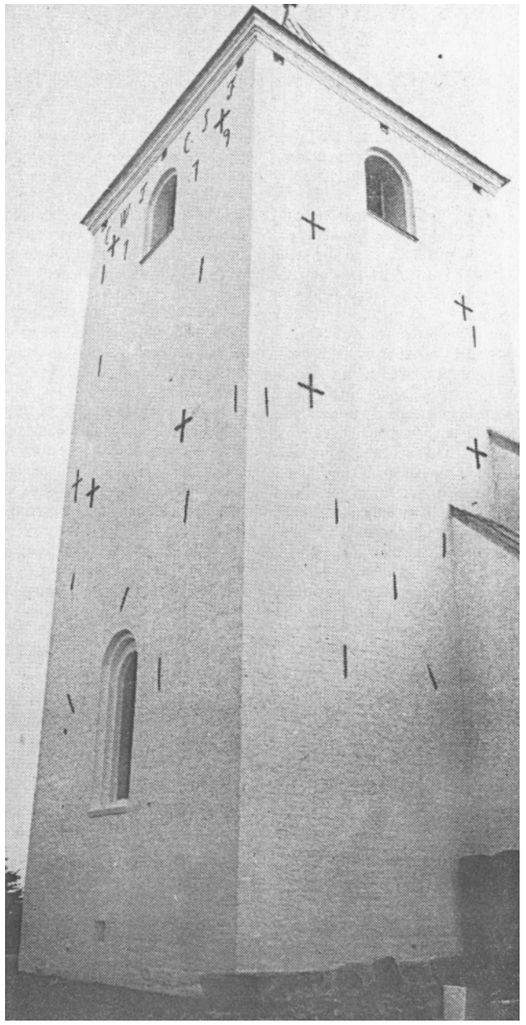

Mange af egeplankernes murankre var næsten rustet væk - nu er de erstattet af nye kors formede ankre, som sørger for, at kirketårnet kan stå i endnu mange hundrede år